

פרשת חיי שרה

עצמאות ובגרות

חשיבותו של הנושא הנבחר

אחד הסיפורים המרכזיים בפרשה זו הוא סיפור נישואי יצחק ורבקה. עבד אברהם מצא כלה ליצחק, את רבקה, וכאשר שאל את משפחתה אם תלך רבקה עמו, הוא נענה שיש לשאול את פי רבקה עצמה: "נקרא לנערה ונשאלה את פיה" (בראשית כ"ד, נ"ז). משפט זה נהפך לביטוי מקובל בשפה העברית שמשמעותו – זכות החלטה שמורה לנוגע בדבר.

משפט זה הוא הבעת אמון בשיקול דעתו של האדם וביכולתו לקבל אחריות על בחירותיו ועל מעשיו. הבעת אמון בשיקול דעתם של ילדים ונערים אינה ברורה מאליה, לא בעבר וגם לא בימינו. האפשרות להביע דעה ולהחליט – על חייך שלך ועל חיי אחרים – דורשת מידה של בגרות. הגיל שבו מתחילים לתת לילדים להחליט החלטות שונות והתחומים שבהם מאפשרים להם לקבל החלטות בעצמם, משתנים כמובן מחברה לחברה, למשל, עד היום יש חברות שבהן מקובלות נורמות שונות בתחום זה לבנים ולבנות.

רוב המבוגרים מצהירים שהם רוצים לעודד את הצעירים להיות עצמאיים ולא תלויים, ועם זאת, כל הורה ומחנך קובע לעצמו מהו הגבול שלו בין הענקת עצמאות לבין חוסר אחריות וזהירות. העצמאות והבגרות הם נושאים מרכזיים בחייהם של נערים ונערות בני מצווה. המתבגרים רואים את עצמם גדולים יותר מבחינה גופנית (יחסית לילדים קטנים) ולכן מסוגלים וזכאים ליותר, אך לא פעם התפתחות הנפשית אינה בהתאם. אירועי בר המצווה ובת המצווה הקרבים קשורים קשר מובהק לבגרות, לעצמאות ולקבלת אחריות, ומעוררים לחשיבה ולבדיקה עצמית בנושאים אלו. על הקשר בין האירוע לבין בגרות ועצמאות ועל ביטויים של אלו בשטח, מדברת מאיה במדור **מפרשה לדרשה**. המדורים האחרים עוסקים בפנים השונות של העצמאות והבגרות: בקבלת החלטות, באחריות למעשים, בתפיסת החוק את הנושא וגם בגישת המסורת היהודית.

כתוב בפירוש - עוד הסבר על הפרשנות

פירושו של רשב"ם עוסק בשאלה שהופנתה אל רבקה. בפסוק נ"ח פרק נ"ז מובא נוסח השאלה: "התלכי עם האיש הזה", ואולי משום כך אנו נוטים לפרש שרבקה נשאלה אם תרצה ללכת עם עבד אברהם ולהיות לאישה ליצחק. ואכן, כך פירש רש"י. אולם רשב"ם פירש שרבקה נשאלה שאלה אחרת – על המועד שבו תרצה לצאת לדרך. ייתכן שרשב"ם פירש כך (שלא על פי הפירוש הראשון העולה על הדעת), בעקבות הפסוקים הקודמים (נ"ה-נ"ו) שבהם משתקף רצון המשפחה לדחות את יציאתה של רבקה, לעומת רצון העבד למהר לעזוב; ואולי רשב"ם בחר לפרש את הדברים דווקא כך, משום שמתן זכות החלטה לאישה בשאלה כה חשובה באותה התקופה נראתה לו מעשה חריג ולא מתקבל על הדעת.

נאה דורש – עוד הסבר על המדרש

המדרש עוסק בשתי דמויות המופיעות בפרשות הבאות בתורה, ביעקב ועשו, בניהם התאומים של יצחק ורבקה. גם התורה וגם חז"ל מדגישים את השוני הרב בין התאומים, שעל פי הכתוב בפתיחת פרשת תולדות (הפרשה הבאה), בחרו דרכים שונות לחלוטין: יעקב – יושב אוהלים, ועשו – איש ציד, איש שדה. חז"ל הוסיפו על האמור בתורה ואמרו שיעקב עסק בתורת אלוהים ואילו עשו עבד עבודת אלילים. שני האחים גדלו באותו הבית וקיבלו חינוך זהה, והמדרש מצביע על השלב שבו "נפרדו דרכיהם" – גיל 13!

גם כאן מובא משל. **במשל** מתוארים שני שיחים דומים – הדס ועצבונית. **ההדס** הוא משל ל**יעקב** וה**עצבונית** – ל**עשו**. כאשר השיחים **קטנים ורכים** – כלומר, **צעירים**, קשה מאוד להבחין ביניהם, ורק כאשר הם מגיעים ל**שיא גדילתם ופריחתם** – כלומר ל**בגרותם**, אפשר להבחין בשוני הרב והמהותי ביניהם: **להדס – ריח נעים** – משל ל**לימוד התורה של יעקב**, ואילו ל**עצבונית – קוצים** – משל ל**עבודת הכוכבים של עשו**. (עוד על משלים בעולם המדרש, ראו במדריך לפרשת נ"ח).

כיצד נוצר שוני כזה בין אחים תאומים? התפיסה שמביע המדרש היא שלכל אדם אישיות משלו, אישיות שאינה תלויה רק בחינוך. אגב, תפיסה זו דומה למדי לתפיסת המחקר המודרני ולפיה אופיו של אדם תלוי גם בגורמים מולדים (בגנים), ולא רק בסביבה שהוא גדל בה. יעקב ועשו לא היו תאומים זהים (המראה החיצוני השונה שלהם מתואר במפורש בתורה), וכנראה היו שונים מאוד גם באופיים. על פי המדרש הם היו שונים גם תפיסתם הדתית.

לא בכדי קבע המדרש שהשוני התגלה בגיל 13 דווקא. על פי התפיסה היהודית, בגיל זה הבנים הופכים מילדים לנערים בוגרים ומתעצבת השקפת עולמם האישית. בגיל זה ניתנת לאדם האפשרות לבחור את דרכו, ולכן האחריות על מעשיו (לפחות על חלקם) אינה מוטלת עוד על כתפיו שלו.

מצד שני – עוד על הדילמה

הדילמה עוסקת ברצון של כל נער ונערה להחליט החלטות בנושאים הקשורים בהם עצמם, אל מול ההיגיון הטמון בדרישתה של הסביבה מהנערים להקשיב לעצות של מנוסים מהם.

בדיון חשוב להראות שלכל צד יש יתרונות בולטים: מצד אחד, הנער או הנערה מכירים את עצמם "טוב יותר", ולכן עשויים להיות המתאימים ביותר להחליט החלטות הנוגעות לגורלם. וכן, אם הנערים יחליטו בעצמם הם לא יוכלו עוד להטיל אחריות על אחרים וילמדו לשאת באחריות לבחירותיהם.

מצד שני, למבוגרים יש ניסיון חיים שלנערים עדיין חסר. לעתים החלטה שאינה מביאה בחשבון ניסיון חיים ומידע זה או אחר, עלולה להיות החלטה טובה פחות. האם יש דרך ביניים? של מי צריכה להיות זכות ההחלטה הסופית – של הנערים או של המבוגרים המנוסים? האם יש הבדל בין סיטואציות שונות בחיים?

לוקחים אחריות בפרשה

סיפורה של רבקה המהווה נקודת מוצא לנושא הראשי, הוא סיפורה של נערה הלוקחת אחריות על חייה. בני משפחתה של רבקה הם המאפשרים לה לקחת את האחריות – הם פותחים בפניה את האפשרות לבחור ובכך הם מביעים את אמונם בה. ורבקה – שיכלה גם לסרב לאפשרות להחליט בעצמה ולתת לאחרים להחליט עבורה – חובקת בשתי ידיים את ההזדמנות שהוענקה לה, ולוקחת אחריות על חייה, וזאת באמירה הקצרה ומלאת המשמעות, "אלך". אפשר לסיים את הלמידה בשאלה: **באילו מקרים וכיצד אנחנו לוקחים אחריות?**

